

dens man i 1835 havde af Fæstegaarde, — thi det er de eneste Eiendomme, hvorom der er Spørgsmaal under nærværende Sag — 29,795 med et Hartkorn efter den daværende Matricul, nemlig den gamle Matricul, af 137,410 Tdr., saa maa man nu antage, at Antallet af Fæstegaarde ikke er større end 20,480, og det Hartkorn, som ligger til dem efter den nye Matricul, som gjør en Forskjel, ikke større end 108,970 Tønder, saaledes er altsaa Gaardenes Antal formindsket med over 4000, hvoraf de 2000 Gaarde ere gaaede over til Arvesæfte og de 2000 ere gaaede over til Selveiendom, og Hartkornet er formindsket med en Størrelse af omtrent 30,000 Tdr. Hartkorn — ikke fuldt saa Meget — ligesom ogsaa de forskellige Matriculer have havt nogen Indflydelse paa disse forskellige Tal. Disse 108,970 Tdr. Hartkorn, som ligge under Fæstegaardene, ligge jo, som noksom bekendt, for en aldeles overveiende Deel paa Derne; paa Derne ligge der nemlig omtrent 84,000 Tdr., og i Nørrejylland kun henved 25,000 Tdr. Af de forskellige Slags Eiendomme, som disse Fæstegaarde henhøre under, kan man antage, at der til det egentlige Kron-gods henhører omtrent Fæstegaarde til et Beløb af 5,000 Tdr. Hartkorn, at der under offentlige Stiftelsers Gods henhører Fæstegaarde til et Beløb af omtrent 9,000 Tdr. Hartkorn, at der under Familiegods, Lehn, Stamhuse og Fideicommisser og Majoratsbesiddelser overhovedet henhører Fæstegaarde til et Beløb af omtrent 56,000 Tdr. Hartkorn, saaledes at der altsaa under disse 3 Classer, Kron-gods, offentlige Stiftelsers Gods og det bundne Familiegods, ligger omtrent Fæstegaarde til et Beløb af omtrent 70,000 Tdr. Hartkorn, hvorimod der kun i privat Haand er 38,000 Tdr., et Forhold, som ikke er uden en vis Betydning, og som jeg derfor har troet, allerede nu at burde fremhæve.

Hvad angaaer selve Fæsteforholdet og Lov-givningens Bestemmelser derom, da er det ikke min Hensigt, paa Sagens nuværende Standpunkt at indlade mig i dybtgaaende historiske Undersøgelser om, hvorledes dette Forhold fra Først af er opstaaet her i Landet. Det har upaatvivlelig en dobbelt historisk Oprindelse; i

mange Tilfælde lader det sig paa vise, at det er fremkommet ved ligefrem Kjøb af Gaarden, derved at Gaarden ligefrem er solgt paa ganske lovlig Maade, fra den Bønde, som sad paa den, til en Eier, som har overtaget den hele Eiendomsret og Ansvar for Gaarden; i andre, og vistnok i ikke saa ganske saa, Tilfælde kan det vel være, at det egentlig nærmest har været Afgiften, der blev solgt, at den Eier, som reserverede sig Stedet, fornemmelig fremtraadte som Afgiftseler, og at han maaskee først senere, under Forholdenes Løb, paa Maader, som maaskee paa den Tid, de anvendtes, lode sig retfærdiggjøre, er kommen til at fremtræde som Jordens egentlige Eier. Alt dette skal jeg ikke gaae ind paa, men jeg skal tillade mig at henholde mig til Forholdet, saaledes som det forelaae i Christian den Femtes Lov, og da finde vi, at det hele Forhold fremtræder som et ved Loven særlig beskyttet Forhold for de mindre Landbrugere, for Bønderne. Vi finde et ubetinget Forbud imod at nedlægge Landsbyer og lægge Bøndergaarde ind under Hovedgaarde; vi finde Bestemmelser, om hvis Natur der har været opkastet Tvivl, men om hvis almindelige Gyldighed der paa den Tid virkelig neppe har været nogen grundet Tvivl, Bestemmelser, som sige, at disse Bøndergaarde skulde sættes bort til Besidderen for hans og Enkes Levetid; vi finde Bestemmelser, som ogsaa ere blevne omtvistede, det skal jeg ikke negte, men hvor Meget maa tale for, at Bestemmelsen af Afgiftsforholdet ikke har været overladt, og efter theoretiske Fortolkningsgrunde vel neppe har været tilstillet at overlades, til et almindeligt, frit Contractforhold mellem Eier og Bruger, skøndt det jo er vist, at mange Retshyldige nære den modsatte Anskuelse, der ogsaa i Praxis har gjort sig gjeldende. Endelig finde vi i Slutningen af det forrige Aarhundrede en nidkær og for Bøndestændens Vel omhyggelig Lovgiver, som har taget sig yderligere af Forholdet, omgjerdet det med strengere Bestemmelser til Bøndestændens Bedste, truffet omhyggeligere Forskrifter for Gaardenes Overlevering, yderligere har forbudt Nedlæggelsen af Bøndergaardene, indskærpet Forpligtelsen til at bortfæste dem, og ogsaa udvidet denne Forpligtelse til Strøgodsset, ifølge Grunde, [der vel kunne